

O odpovědném veřejném zadávání se traduje řada mýtů:

1. Pokud v zakázce využijeme aspekty OVZ, zakázka se prodáží

Běžně se traduje, že odpovědné veřejné zadávání je oproti tomu běžnému neúměrně drahé. Pravdou je, že při veřejných nákupech lze často upřednostňovat varianty zohledňující sociální aspekty nebo varianty šetrnější k životnímu prostředí, aniž by došlo k zásadnímu navýšení ceny daného produktu či služby. Často se také ekonomická výhodnost odpovědného veřejného zadávání projeví až ve střednědobém nebo dlouhodobém horizontu. Veřejné nákupy se tak stanou sociálně a environmentálně udržitelné. Vždy záleží na předmětu a rozsahu požadovaného plnění, a zejména „přísnosti“ zvláštních podmínek plnění či situaci na trhu.

Obecně platí, že získat za peníze nejlepší hodnotu neznamena, že je třeba přijmout „absolutně“ nejlevnější nabídku na trhu, bez ohledu na to, zda a jak dobře naplní potřeby zadavatele; potřebami zadavatele totiž (v souladu se ZZVZ) mohou být i sociální a environmentální cíle. Ekonomická výhodnost nabídky se pak posuzuje v mezích parametrů, které zadavatel v zadávací dokumentaci stanoví. Jde tedy spíše o nejlepší poměr požadované kvality a ceny, nikoli o cenu na trhu absolutně nejnižší.

Informace o cenách plnění se sociálním přínosem nebo plnění ekologicky příznivého, které je dostupné na trhu, může zadavatel získat prostřednictvím předběžných tržních konzultací, ale také například za využití soutěžního dialogu, při kterém dodavatelé soutěží o co nejlepší řešení pro zadavatele, včetně sociálních benefitů.

Zejména ve vztahu k ekologicky šetrným řešením se jeví výhodné zohlednit náklady životního cyklu, včetně nákladů na likvidaci předmětu plnění, který již dosloužil. Počáteční investice, která může být vyšší než u řešení nezohledňujícího ekologické aspekty, se často projeví výrazně nižšími náklady na provoz a likvidaci. Náklady se tak nepřesouvají z jednoho stadia životního cyklu předmětu plnění do druhého. Příkladem může být stavba budovy v pasivním nebo nízkonákladovém standardu.

- Realizovaným příkladem dobré praxe, při kterém nedošlo k navýšení ceny veřejné zakázky, je veřejná zakázka IPRM DEMOS (Integrovaný plán rozvoje města – Deprivované mostecké zóny a občanské soužití) Rekonstrukce jednotlivých bloků bytových domů a úprava veřejných prostranství v lokalitě Most-Chanov. V této veřejné zakázce byla využita zvláštní podmínka plnění spočívající v zaměstnání 10% z celkového počtu pracovníků dodavatele, kteří se budou podílet na plnění veřejné zakázky, z řad dlouhodobě nezaměstnaných. Více se o tomto příkladu dobré praxe můžete dozvědět v tématu Podpora zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce: <http://sovz.cz/temata/podpora-zamestnanosti-osob-znevychodnenych-na-trhu-prace/>, zadávací dokumentaci a další informace lze nalézt na těchto stránkách: <http://www.mesto-most.cz/rekonstrukce-bloku-2-v-chanove/ds-3330/p1=2747>
http://sovz.cz/wp-content/uploads/2016/08/dp_cs_euromont_most_dodavatele.pdf
- Ve veřejné zakázce MPSV na zajištění ekologického úklidu v objektech MPSV byl zahrnut požadavek na zaměstnání nejméně 2 dlouhodobě nezaměstnaných osob a dále požadavek, aby úklidové služby a s nimi spojené dodávky spotřebního zboží a materiálu pro budovu MPSV byly ekologicky šetrné. Při této zakázce se podařilo vysoutěžit cenu dokonce o 20% nižší než v předchozím případě, ve kterém nebyly zahrnuty prvky odpovědného veřejného zadávání, viz tisková zpráva na konci příkladu dobré praxe: http://sovz.cz/wp-content/uploads/2016/08/dp_ekologicky-uklid_mpsv.pdf.

- Dalším příkladem může být veřejná zakázka MPSV (jako centrálního zadavatele) na dodávku ekologického kancelářského papíru, s předpokládanou hodnotou 98 mil. Kč. Jednalo se o rámcovou smlouvu na zajištění dodávek kancelářského papíru na 4 roky (2015 – 2019). Hodnotícím kritériem byla nejnižší cena, a to na základě výsledků e-aukce. MPSV v zadávací dokumentaci stanovilo několik ekologických požadavků na poptávaný papír - proces bělení papíru musel být prováděn ekologicky, tj. bez použití elementárního chloru (ECF - Elemental Chlorine Free), a dřevo pro výrobu papíru muselo pocházet ze zákonně nebo udržitelně obhospodařovaných lesů, což bylo možné prokázat např. certifikací FSC (Forest Stewardship Council) či PEFC (Programme for Endorsement of Forest Certification). Vysoutěžená cena papíru splňujícího ekologické požadavky byla nižší než předpokládaná. Další informace viz příklad dobré praxe:

<http://sovz.cz/praxe/zajisteni-dodavky-kancelarskeho-papiru-pro-resort-mps/>

2. Vydat se cestou odpovědného zadávání dá moc práce

Je nutno připustit, že veřejné zadávání jako takové je komplexní proces. Zahrnout aspekty odpovědného veřejného zadávání (sociální, environmentální požadavky) do kvalitně připravené veřejné zakázky jistě obnáší určitou „práci navíc“, ta ale nemusí být (alespoň v pilotních veřejných zakázkách) nijak obsáhlá. Každopádně si zahrnutí prvků OVZ do veřejné zakázky vyžádá určitý čas na přípravu.

V Metodice odpovědného veřejného zadávání <http://sovz.cz/vzdelavani/> jsme v jednotlivých tématech shromáždili jak již vyzkoušené příklady dobré praxe, tak návrhy textací v souladu se ZZVZ, a to i méně složité způsoby zahrnutí aspektů OVZ, jako je např. využití tzv. zvláštní podmínky plnění ve smyslu ustanovení § 37 odst. odst. 1 písm. d) ZZVZ, jakožto podmínky účasti, v kombinaci s obchodní podmínkou ve smlouvě a za spolupůsobení sankční pokuty či možnosti odstoupit od smlouvy v případě nedodržení takové podmínky. Veškeré metodické materiály jsou tak připravovány s tím, aby zadavateli co nejvíce pomohly a sejmuly z něj větší časovou či personální zátěž při přípravě zakázky. Lze také využít i konzultací nabízených v rámci projektu.

Jak si vyzkoušet pilotní veřejnou zakázku s prvky odpovědného zadávání se dozvíte v kapitole Implementace odpovědného veřejného zadávání v rámci organizace <http://sovz.cz/temata/implementace-ovz-v-organizaci/>. Pokud máte i nadále pochybnosti, jak aspekty odpovědného veřejného zadávání v praxi uplatnit, můžete se obrátit na některý z kontaktů uvedených níže.

3. Odpovědné veřejné zadávání není nosné téma v ČR, máme nízkou nezaměstnanost

Odpovědné veřejné zadávání vnímáme jako proces, při kterém zadavatel nakupuje produkty, služby a stavební práce, které potřebuje, přičemž získává maximální hodnotu za peníze vytvářením prospěchu pro společnost a minimalizací negativních dopadů na životní prostředí. Nejedná se tedy pouze o problematiku (ne)zaměstnanosti. Tuto širokou definici odpovědného zadávání preferujeme proto, že propojuje ekonomické, sociální i environmentální aspekty a má tak blízko k tzv. principu 3E, který zahrnuje hospodárnost (economy), účelnost (efficiency) a efektivnost (effectiveness). Jedná se tak o přístup, který se nesoustředí pouze na některé, úzce vymezené, společenské aspekty, ale jeho význam tkví v komplexnosti jeho pojetí.

Navíc i v rámci tématu (ne)zaměstnanosti se nemusí jednat pouze o zaměstnávání jen určité cílové skupiny (typicky dlouhodobě nezaměstnaných), může se jednat o podporu jiných skupin osob znevýhodněných na trhu práce, které jsou pro zadavatele důležité, jako jsou osoby se zdravotním postižením, mladé lidi do 24 let věku či absolventy bez praxe, osoby po rodičovské

dovolené, osoby ve věku nad 55 let, osoby bez kvalifikace či s nízkou kvalifikací, osoby ze sociálně vyloučených lokalit a další. Podrobnější informace viz kapitola Podpora zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce <http://sovz.cz/temata/podpora-zamestnanosti-osob-znevychodnenych-na-trhu-prace/>.

Kromě oblasti podpory zaměstnání se OVZ může zaměřit na důstojné pracovní podmínky zaměstnanců (zejména v některých oborech, např. dosud bylo řešeno ve vztahu k těžbě dřeva, u řidičů autobusů dálkové dopravy, v úklidových a bezpečnostních službách apod.), podporu vzdělávání, praxe studentů (kteří se na základě praxe mohou např. v daném podniku zaměstnat a rozhodnout se pak zůstat ve svém regionu, ze kterého mladí vzdělaní lidé jinak odcházejí), podporu rekvalifikací nebo zvyšování kvalifikace osob s nízkou nebo žádnou kvalifikací, podporu sociálního podnikání, etické nakupování, ekologicky šetrná řešení a další. Dále je také možné podpořit zaměstnávání osob s trestní minulostí: <http://sovz.cz/temata/podpora-zamestnavani-osob-s-trestni-minulosti/>.

4. Není možné podpořit místní ekonomiku/místní zaměstnanost

Zejména subjekty územní samosprávy často potřebují řešit otázku nezaměstnanosti nebo ztíženého přístupu některých skupin osob na trh práce ve svém regionu. Proto se objevují snahy některých zadavatelů podmínku zaměstnání osob znevýhodněných na trhu práce omezit v zadávací dokumentaci na zaměstnání místních osob.

Jakkoli je snaha subjektů územní samosprávy řešit místní nezaměstnanost pochopitelná, nelze dle názoru Evropské komise, ale též Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže podmínku zaměstnání jmenovitě místních nezaměstnaných uplatnit v zadávací dokumentaci. Argumentace Evropské komise spočívá v otázce omezení základních komunitárních svobod, ÚOHS pak v otázce rovného zacházení ve smyslu ustanovení § 6 ZZVZ.

To však neznamená, že zadavatel nemůže využít dalších možností, jak napomoci vlastní investiční aktivitou místní zaměstnanosti, aniž by se dopustil porušení právních předpisů.

Zadavatel tak může stanovit cíle odpovědného veřejného zadávání s ohledem na místní specifika (například cílovou skupinu nebo cílové skupiny zvolit tak, aby dodavatel měl dostatek možností, z nichž si může vybírat), intenzivně, dlouhodobě a široce komunikovat své záměry ohledně požadavku na zapojení uvedených osob, nabídnout podporu místní pobočky Úřadu práce při hledání nejvhodnějších osob pro danou zakázku, dále může požadovat zveřejnění inzerce volných pracovních příležitostí souvisejících s plněním veřejné zakázky v daném místě, čímž umožní lokálním zájemcům přístup k informacím o pracovních příležitostech s plněním veřejné zakázky spojených a může tak zvýšit jejich šanci na uplatnění. Stejně tak lze požadovat, aby byly veškeré případné volné pracovní pozice související s plněním veřejné zakázky hlášeny dodavatelem kontaktnímu pracovišti Úřadu práce České republiky.

Pro některé zadavatele může být vhodným nepřímým podpůrným krokem pro řešení otázek zaměstnávání místních obyvatel zvýšení povědomí místních, zejména pak drobných, dodavatelů o veřejných zakázkách, přičemž lze očekávat, že tyto dodavatele budou pro plnění veřejné zakázky využívat lokální pracovní sílu. Zvyšování informovanosti zejména menších hráčů na trhu přitom není opatřením zacíleným na podporu konkrétního dodavatele, ale cíl na odstranění potenciálních bariér účasti menších místních dodavatelů na veřejných zakázkách. Tímto postupem navíc může dojít k rozšíření okruhu dodavatelů a tedy k zintenzivnění soutěže.

V každém případě je vhodné podrobně analyzovat jak potřeby zadavatele (situaci na trhu práce, skladbu osob znevýhodněných na trhu práce v jeho územním obvodu), tak znát

možnosti trhu, k čemuž mohou zadavatelé v souladu s § 33 ZZVZ využít předběžné tržní konzultace: <http://sovz.cz/zvlastni-instituty/>.

5. Odpovědné veřejné zadávání přináší riziko problémů; neprojde přes kontrolní orgány

Uplatnit sociální a environmentální aspekty je zcela v souladu se směrnicí č. 2014/24/EU a ZZVZ, do kterého byla tato směrnice transponována. OVZ je proto legální a nemůže být jako takové kontrolními orgány zpochybňováno, natož sankcionováno.

Je však třeba mít na paměti, že je třeba vždy dodržet všechna relevantní ustanovení právních předpisů, jak ta, která se týkají odpovědného veřejného zadávání, tak obecná ustanovení ZZVZ.

6. Nemůžeme zvýhodnit sociální podniky

Je pravdou, že sociální podnik dosud není v právních předpisech definován (v současné době se připravuje zákon o sociálním podnikání). Přesto je možné sociální podniky v rámci zadávání veřejných zakázek podpořit.

Zejména je možné bodově zvýhodnit sociální podnik, který buď zaměstnává OZP (tzv. integrační sociální podnik), nebo se zaměřuje na podporu jiné skupiny osob znevýhodněné na trhu práce (ať už je zaměstnává či nikoliv). Při nedostatku legální definice však nejprve musí zadavatel v zadávací dokumentaci sám definovat, jak sociální podnik chápe. Doporučujeme využití rozpoznávacích znaků sociálního podniku. Pak je možné zařadit podporu sociálních podniků do multikriteriálního hodnocení a nechat na dodavatelích, do jaké míry jsou schopni toto kritérium naplnit.

Můžete se také inspirovat veřejnou zakázkou Ministerstva práce a sociálních věcí, které v rámci dynamického nákupního systému na standardní logistické a technické zajištění akcí zadává dílčí veřejné zakázky zohledňující odpovědné aspekty (zejm. etické nakupování a ekologicky šetrná řešení). V několika dílčích veřejných zakázkách s předpokládanou hodnotou v souhrnu 2 830 000 Kč bez DPH také hodnotilo zapojení sociálního podniku do plnění veřejné zakázky. V dílčí veřejné zakázce s názvem „Zajištění konference Fórum rodinné politiky (s aspekty odpovědného veřejného zadávání)“ byla váha hodnocení podporující sociální podnik celkem 30%, z toho s váhou 15 % byl zvýhodněn dodavatel, který plnění veřejné zakázky ve vztahu ke cateringu poskytl ve spolupráci nebo prostřednictvím sociálního podniku a dalších 15% obdržel, pokud plnění jiné než catering poskytl ve spolupráci nebo prostřednictvím sociálního podniku. Přitom bylo možné v obou částech hodnocení uvést i jen jeden sociální podnik (rozhodný byl obsah plnění, do kterého zařazený dodavatel v DNS sociální podnik zapojil při plnění veřejné zakázky). V tomto konkrétním zmiňovaném případě ve výsledku došlo k podpoře a zapojení jednoho sociálního podniku do plnění veřejné zakázky - Sociální družstvo Stability Olomouc. Z podaných nabídek bylo zřejmé, že dodavatelé neměli problém sociální podnik do plnění veřejné zakázky zapojit. Z dlouhodobější zkušenosti zadavatele pak plyne, že zapojení sociálního podniku do plnění není problematické. Prozatím v každé dílčí veřejné zakázce, kde zadavatel v hodnocení sociální podniky zvýhodňoval, všechny doručené nabídky toto kritérium hodnocení naplnily.

Tomuto tématu je blíže věnována pozornost v kapitole Podpora účasti sociálních podniků ve veřejných zakázkách <http://sovz.cz/temata/podpora-socialnich-podniku-v-zadavani-verejnych-zakazek/> .

7. Nemůžeme komunikovat s dodavateli

Není tomu tak. Jednání s dodavateli (ale i odborníky) je nyní výslovně upraveno v § 33 ZZVZ (předběžné tržní konzultace), a to pokud to nenaruší hospodářskou soutěž. Zadavatel může při předběžných tržních konzultacích (<http://sovz.cz/zvlastni-instituty/>) představit trhu či odborníkům svůj záměr, včetně navrhovaných detailů jak předmětu veřejné zakázky, tak celkového zadávacího řízení. Dodavatelé či odborníci se pak mohou k navrhovaným parametrům zakázky vyjádřit. Zadavatel tak získá potřebné informace o možnostech trhu nebo možných řešeních, s jejichž pomocí může co nejpřesněji specifikovat vhodné řešení svých potřeb a vymezit konkrétní předmět veřejné zakázky.

Jednání s potenciálními dodavateli je dále umožněno v rámci jednacího řízení s uveřejněním (§ 60 ZZVZ) a v rámci soutěžního dialogu (§ 68 ZZVZ) (<http://sovz.cz/zvlastni-instituty/>). Jednání s dodavateli může být pro zadavatele velmi efektivní a přínosné, neboť ti mohou přijít s jinými úhly pohledu a novými řešeními, které zadavateli přinesou větší přidanou hodnotu. Z hlediska sociálních aspektů mohou být např. dodavatelé schopni naplnit více společenských cílů zadavatele, než zadavatel původně očekával. Jednání s potenciálními dodavateli tak otevírá prostor trhu, aby soutěžil o co nejlepší řešení pro zadavatele, včetně sociálních benefitů.

Více se dozvíte v tématu Podpora komunikace zadavatelů s dodavateli při zadávání veřejných zakázek <http://sovz.cz/temata/podpora-komunikace-zadavatelu-s-dodavateli-pri-zadavani-verejnych-zakazek-z-pohledu-ovz/>.

8. Dodavatelé nejsou schopni poskytnout plnění s aspekty odpovědného zadávání

Není tomu tak. Příklady dobré praxe ukazují, že poskytnout plnění v rámci veřejných zakázek s prvky odpovědného veřejného zadávání je možné. Pokud jsme dodavatele kontaktovali a dotazovali se na to, zda jim poskytnutí plnění činilo potíže, tito nám často sdělovali, že nikoliv a v řadě případů se ani nijak nenavýšila cena veřejné zakázky, viz výše. Mnohdy se ukázalo, že „nadstandardní“ požadavky ze strany veřejné správy jsou již standardem v požadavcích soukromých společností. Dodavatelé poukazují na to, že řada podniků již sama obdobné přístupy stanoví jako své priority např. v rámci společenské odpovědnosti firem (CSR) nebo je mají zakotveny v etických kodexech apod. Trh tak může být v řadě ohledů progresivnější, než by zadavatel očekával, což vyplývá i ze zahraničních zkušeností, které doporučují, aby firmám byl v zakázkách ponechán prostor, aby „o co nejodpovědnější řešení“ mohly soutěžit (typicky v rámci multikriteriálního hodnocení či prostřednictvím zadávacích řízení, která to umožňují).

Dále je také zřejmé, že pokud se zvýší poptávka po plnění s prvky odpovědného veřejného zadávání, ovlivní to trh tak, že se přirozeně rozšíří i nabídka takového zboží či služeb a připravenost dodavatelů plnění s prvky OVZ poskytnout. Pro dodavatele jsme připravili příručku Společenská odpovědnost a veřejné zakázky <http://sovz.cz/vzdelavani/> .

Příklady úspěšně realizovaných veřejných zakázek s prvky odpovědného veřejného zadávání naleznete na stránkách: <http://sovz.cz/priklady-dobre-praxe/> .

9. Neumíme OVZ a nikdo nám s tím nepomůže

Metodika shrnuje jak právní základy pro odpovědné veřejné zadávání, tak společenská témata a oblasti, které lze odpovědným veřejným zadáváním podpořit a příležitosti, které k tomu lze ve veřejných zakázkách využít. Jsou v ní uvedeny jak již realizované příklady dobré praxe, tak textace, které lze v zadávacích dokumentacích využít. Jak již bylo řečeno, veškeré metodické materiály byly připraveny s tím, aby zadavateli co nejvíce pomohly při přípravě zakázky. Lze také využít i konzultací nabízených v rámci projektu.

Pokud potřebujete podporu při přípravě veřejné zakázky s prvky odpovědného veřejného zadávání nebo strategického dokumentu, kterým zavedete odpovědné veřejné zadávání ve vaší instituci, anebo školení OVZ pro vaše zaměstnance, můžete nás kontaktovat, rádi vám pomůžeme: sovz@mpsv.cz. Další kontakty naleznete na www.sovz.cz.

Pokud potřebujete podporu při přípravě veřejné zakázky s prvky odpovědného veřejného zadávání nebo strategického dokumentu, kterým zavedete odpovědné veřejné zadávání ve vaší instituci, anebo školení OVZ pro vaše zaměstnance, můžete nás kontaktovat, rádi vám pomůžeme: sovz@mpsv.cz. Další kontakty naleznete na www.sovz.cz.